

Recenzja rozprawy doktorskiej:

**ks. mgr lic. Andrzej Mamajek, „Uobecnienie kerygmatu w praktyce Drogi Neokatechumenalnej. Studium pastoralnoteologiczne”,
napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Ryszarda Hajduka na Wydziale Teologii
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie**

1. Wartość merytoryczna dysertacji

a) Układ rozprawy

Strukturę pracy tworzą: strona tytułowa, spis treści, wykaz skrótów, wstęp, pięć rozdziałów refleksji zasadniczej, zakończenie, streszczenie w języku angielskim oraz bibliografię. Pozytywnie należy ocenić wstęp rozprawy – znajdują się tam wszystkie, właściwe dla tej części pracy aspekty merytoryczne. Podkreślić trzeba zwłaszcza nakreślenie społeczno-kulturowego tła, w którym realizuje się współczesna ewangelizacja Kościoła, uzasadnienie podjęcia zagadnienia badawczego oraz skrupulatny opis stanu dotychczasowych badań nad podjętą w pracy problematyką, w tym również badań prowadzonych w obcojęzycznej refleksji teologicznej.

Rozdział pierwszy pt.: „Prekursorzy i geneza Neokatechumenatu” przedstawia ogólną ideę oraz początki funkcjonowania Drogi Neokatechumenalnej. Autor kreśli sylwetki założycieli Drogi oraz ukazuje jej rozwój. Dzieło to umieszcza w perspektywie wskazań Soboru Watykańskiego II. Prezentuje także główne znaki czasu będące wezwaniem dla Neokatechumenatu. W rozdziale drugim zatytułowanym „Katechumenat jako podstawowa forma realizacji charyzmatu Drogi Neokatechumenalnej” znajdują się refleksje dotyczące zasadniczych elementów życia chrześcijańskiego, uwydatnionych przez Drogę Neokatechumenalną, czyli tzw. „trójnogu” słowa Bożego, liturgii i życie wspólnoty. Duchowość tę Autor przedstawia jako zgodną z duchem odnowy soborowej oraz zdolną do odnowy życia sakramentalnego i codziennej egzystencji wiernych. Uwagi przedstawione w rozdziale uzupełnione są o ukazanie katechumenatu w historycznej perspektywie jego rozwoju. Rozdział trzeci pt. „Kerygmaticzna oś Drogi Neokatechumenalnej” ukazuje kerygmat jako fundament funkcjonowania Ruchu. W tej części pracy ukazano ewangeliczne korzenie kerygmatu, jego rolę w formacji katechumenów oraz celebrację misterium paschalnego, z

którego kerygmat wyrasta. Rozdział czwarty nosi tytuł: „Udział Neokatechumenatu w misji głoszenia kerygmatu chrześcijańskiego”. W rozdziale tym przedstawiono sposób oraz narzędzia przekazu kerygmatu, jego treść oraz formację do głoszenia kerygmatu. W rozdziale piątym pt. „Wykorzystanie doświadczeń Drogi Neokatechumenalnej w działalności duszpasterskiej Kościoła” wskazano inspiracje, jakie Ruch może wnieść w odnowę misyjności parafii, katechezy parafialnej, chrześcijańskiej modlitwy, duszpasterstwa rodzin i formacji kapłańskiej.

Oceniając strukturę pracy należy stwierdzić, że następstwo poszczególnych rozdziałów jest spójne i logiczne. Refleksje zawarte w kolejnych partiach pracy zmierzają konsekwentnie do realizacji celu rozprawy wyczerpując zagadnienie opisane w jej tytule. Treść rozdziałów poprzedzona jest wstępem a zakończona podsumowaniem zagadnień w nich przedstawionych. To zapewnia pracy ciągłość narracyjną oraz ułatwia lekturę. Pozytywnie prezentuje się także zakończenie pracy. Przedstawiono tu szczegółowe podsumowanie poszczególnych wyników badań oraz wnioski końcowe. Autor wytycza także nowe perspektywy badawcze związane z tematyką rozprawy.

Pozytywnie należy ocenić także bibliografię wykorzystaną w pracy. Jest ona bogata (przedstawiona na 25 stronach pracy) oraz dobrana w sposób zasadny. Docenić należy bogaty zasób źródeł wykorzystanych w pracy, zwłaszcza źródła właściwe. Zdaniem recenzenta, dzieła zebrane w partii „Dokumenty Magisterium Kościoła” można było uporządkować chronologicznie a nie alfabetycznie. Takie uporządkowanie bowiem pomaga uchwycić hermeneutykę ciągłości w eklezjalnym przekazie wiary. Do źródeł należało zaliczyć także dzieła św. Jana Chryzostoma. Tymczasem umieszczone one zostały w literaturze pomocniczej. Na pozytywną uwagę zasługuje wykorzystanie bogatej literatury obcojęzycznej, co zawsze wnosi do rozprawy element nowości i oryginalności. Dla czytelności bibliografii byłoby lepiej gdyby netografia nie była podana jako osobny dział, lecz podporządkowana źródłom, literaturze przedmiotu czy pomocniczej.

b) Cel i metoda pracy

Celem badawczym pracy jest przedstawienie obecności i znaczenia kerygmatu w procesie formacji duchowej, a także w życiu i aktywności misyjnej Drogi Neokatechumenalnej. Cel ten Autor dysertacji określa jako poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: „Jak kerygmat ożywia i nadaje kształt życiu i działalności Drogi Neokatechumenalnej? Jak jest przekazywany przez Neokatechumenat, [...] jak determinuje

całe funkcjonowanie ruchu: formację, aktywność misyjną oraz życie tak jednostek, jak i całych wspólnot?” (s. 16).

Podstawową metodą badawczą zastosowaną w pracy jest analiza źródeł. Autor rozprawy stwierdza, że analiza ta prowadzona jest także w perspektywie nauczania Kościoła oraz wyzwań dziejowych, przed którymi stają wyznawcy Chrystusa. Tym samym znajduje w niej odzwierciedlenie typowa dla teologii pastoralnej metoda sylogizmu pastoralnego (por. s. 20). Obecność tej metody widać zwłaszcza w rozdziale piątym, który ma charakter postulatyczny. W oczach Recenzenta jest to partia pracy szczególnie wartościowa z punktu widzenia pastoralnego. Ks. A. Mamajek przedstawia tu inspiracje, jakie Droga Neokatechumenalna może wnieść we współczesną ewangelizację misyjną i duszpasterską. Tym samym wytycza szlaki, według których winna przebiegać działalność współczesnego Kościoła zmierzająca do jego autorealizacji. Recenzentowi zabrakło jednak krytycznego spojrzenia na samą Drogę Neokatechumenalną i wskazania postulatów jej odnowy. Co prawda Autor kilka razy podaje krytyczne uwagi wobec Ruchu. Nie są to jednak wnioski płynące z przeprowadzonych w pracy analiz, lecz opinie osób pozostających na zewnątrz Ruchu (np. 113).

c) Ocena wyników badań

Należy stwierdzić, że praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Ponieważ okres działania Drogi Neokatechumenalnej jest dosyć krótki, ciągle brakuje wnikliwych badań na ten temat. Rozprawa wychodzi naprzeciw tej sytuacji. Praca jest dziełem w pełni samodzielnym. Łatwo dostrzec w niej ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w dziedzinie nauk teologicznych oraz szczegółową wiedzę w zakresie podjętego tematu badawczego. Analiza rozprawy pozwala stwierdzić, że jej Autor posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W pracy pojawiają się jedynie pojedyncze, drobne przeoczenia np. wtedy gdy Autor pisze o sposobach obecności Chrystusa w świecie i Kościele zapomina wspomnieć o obecności Pana w słowie Bożym (s. 105-106), choć na stronie 175 poświęca tej obecności cały akapit.

Autor konsekwentnie zmierza do realizacji celu pracy, który został osiągnięty. Realizacji celu podporządkowana jest struktura rozprawy oraz refleksje zawarte w jej poszczególnych partiach. Sądy wydawane w pracy są uzasadnione i obiektywne. Niekiedy odnieść można jednak wrażenie, że Doktorant przeszacowuje znaczenie Drogi Neokatechumenalnej ukazując ją jako antidotum na wszelkie kryzysy Kościoła i zagrożenia ze strony kultury (zob. np. s. 42-62; 194-204). Przykładem tego są choćby następujące

stwierdzenia: Neokatechumenat „stanowi konkretną odpowiedź na problemy obecnego świata” (s. 68); „Rola Drogi Neokatechumenalnej w tworzeniu wspólnot chrześcijańskich jest nie do przecenienia” (s. 81); „Członkowie Drogi Neokatechumenalnej, szczególnie ze starszych i bardziej doświadczonych wspólnot bądź po zakończeniu Drogi, są świadkami wiary, zafascynowanymi prawdą Ewangelii i podobnymi do Chrystusa” (s. 170); „Pod tym względem Neokatechumenat stanowi niezwykle cenne doświadczenie praktyczne dla kapłanów chcących rozwijać swoje powołanie” (s. 200). W innych partiach rozprawy (zob. np. s. 178-194) jednak Doktorant obiektywizuje to stanowisko i podkreśla, że Droga jest tylko jedną z wielu propozycji współczesnej ewangelizacji i duszpasterstwa. Stwierdza wtedy np.: „Prawdą jest, że Droga Neokatechumenalna, chociaż oferuje właściwą odpowiedź na współczesne potrzeby duszpasterskie, nie stanowi jedyne sposobu na prowadzenie (nowej) ewangelizacji” (s. 182); „[Droga] nie zastępuje go [duszpasterstwa [parafialnego], lecz uzupełnia w sobie właściwy sposób, stając się dużym wsparciem dla lokalnych parafii” (s. 187); „Również Neokatechumenat nie jest w stanie zapełnić wszystkich luk w działalności katechetycznej parafii. Oddaje jednak do dyspozycji Kościoła odpowiednio uformowanych wiernych, ugruntowanych w wierze i świadomych swego powołania do głoszenia i wyjaśniania innym prawdy Chrystusowej” (s. 190); „Neokatechumenat nie jest jedynym ruchem w Kościele, umożliwiającym duchownym formowanie się w sferze ludzkiej, duchowej i pastoralnej. Chrześcijaństwo gwarantuje pluralizm, który pozwala na wybór odpowiedniego dla siebie stylu życia i duchowości” (s. 202).

2. Ocena formalna rozprawy

Warstwa językowa rozprawy ma charakter naukowej narracji. Autor posługuje się językiem właściwym dla dyscypliny naukowej, którą reprezentuje. Refleksje zawarte w rozprawie przedstawione są w oparciu o bogatą literaturę naukową oraz udokumentowane odwołaniem się do licznych źródeł. Refleksje te zostały także poszerzone w postaci przypisów dygresyjnych i odsyłających. Dzięki temu wnioski zawarte w pracy sformułowane zostały na podstawie solidnie przeprowadzonej analizy.

Za mały mankament natury formalnej uznać można stosowanie kwantyfikatorów typu: „ogromny” (11 razy), „niezwykły” (13 razy) czego raczej unika się w refleksji o charakterze naukowym. Z rzadka narracja zastosowana w rozprawie przybiera charakter bardziej sprawozdawczy. Dzieje się to zwłaszcza wtedy gdy ks. Mamajek przytacza świadectwa osób nawróconych, epizody z życia założycieli Drogi czy też historię funkcjonowania Ruchu.

3. Wartość praktyczna rozprawy

Rozprawa posiada wartość praktyczną z wielu względów. Po pierwsze, Autor pisząc o kerygmacie podejmuje bardzo istotne i ciągle aktualne zagadnienie. Kerygmat w sensie ścisłym bowiem zawiera samo jądro przepowiadania chrześcijańskiego, jest streszczeniem *Credo*. Stąd jego moc prowadząca do zrodzenia wiary (por. Rz 10,14.17) i pierwszego nawrócenia - „Wiara zapala się niczym iskra przy kerygmatacznym głoszeniu Ewangelii” (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji). Kerygmat powinien zatem – jak stwierdza papież Franciszek – „zajmować centralne miejsce w działalności ewangelizacyjnej i w każdej próbie odnowy Kościoła” (*Evangelii gaudium*, nr 164).

Praca nabiera wartości praktycznej również z faktu rzetelnego udokumentowania genezy, struktury, duchowości oraz działalności Drogi Naokatechumenalnej. Jest to tym bardziej istotne, że Droga nadal spotyka się niestety z niezrozumieniem ze strony duszpasterzy, co z kolei blokuje rozpowszechnianie się jej w ramach funkcjonowania parafii. Często niezrozumienie to bierze się z niewiedzy i uprzedzeń nie znajdujących pokrycia w rzeczywistości bądź też z faktu, że – jak to stwierdza ks. Mamajek – Neokatechumenat „został oficjalnie uznany za ruch należący do Kościoła katolickiego przez papieża Benedykta XVI w 2008 roku” (s. 15), a więc stosunkowo późno. Rozprawa może więc przyczynić się do rozwiązania tych uprzedzeń i rozpoznania w Drodze Neokatechumenalnej ruchu głęboko zakorzenionego w tradycji Kościoła oraz użytecznego w dziele współczesnej ewangelizacji. Czytelnikowi rozprawy wypada zgodzić się z Autorem, który konstatuje, że Neokatechumenat „nie pretenduje do zastąpienia jakimiś swoimi rozwiązaniami pastoralnymi dotychczasowych struktur kościelnych i form duszpasterskich. Pełni względem nich rolę uzupełniającą, pomagając w generowaniu życia chrześcijańskiego tam, gdzie wcześniej zanikło bądź nigdy nie istniało” (s. 211).

W końcu rozprawa wnosi ważne postulaty do współczesnej działalności duszpasterskiej. Chodzi tu głównie o katechumenalno-kerygmataczną odnowę misyjności parafii, doświadczenia modlitwy, kierownictwa duchowego, duszpasterstwa rodzin czy formacji kapłańskiej. Drogę należy docenić zwłaszcza za: (a) upodmiotowienie świeckich w dziele ewangelizacji przez głoszenie kerygmatu, świadectwo chrześcijańskiego życia, czy dynamizm wyjścia ku światu; (b) za formację nastawioną na łączenie życia z wiarą i przemianę świata w duchu Ewangelii; (c) za bycie współczesnym wyrazem katechumenatu ujawniającym się choćby w tym, „że formacja nie przebiega tu w warunkach laboratoryjnych, ale dokonuje się w łonie żywej wspólnoty, dobrze zakorzenionej w rzeczywistości” (s. 203). Doktorant słusznie zatem stwierdza: „Droga Neokatechumenalna może wzbogacić życie i służbę Kościoła

w świecie o nowe impulsy, wypływające z jej doświadczeń – zwłaszcza że zdobywa je, łącząc wierność tradycji chrześcijańskiej z *sentire cum Ecclesia* w życiu dzisiejszego świata” (s. 179).

4. Uwagi krytyczne

W rozprawie recenzentowi zabrakło nieco rozróżnienia pomiędzy kerygmatem w sensie ścisłym („głoszenie pierwsze”, „katecheza podstawowa”) i kerygmatem w sensie szerokim (głoszenie zbawienia aktualizującego się dziś w Kościele, zwłaszcza w liturgii). Na takie, podwójne rozumienie kerygmatu wskazał już Josef A. Jungmann (*Glaubensverkündigung im Lichte der Frohbotschaft*, Innsbruck 1963). Takie rozróżnienie mocno porządkuje refleksję teologiczną oraz *praxis* eklezjalną, która jest jej wynikiem. Jego zastosowanie w pracy nadało by przedstawionym tam analizom większej precyzji.

5. Kwestie do dyskusji

(a) Kerygmat nazywany w dokumentach „pierwszym głoszeniem”, czy też „katechezą podstawową” jest ze swej natury skierowany do niewierzących lub osób, które potrzebują radykalnego odnowienia wiary. Proszę odpowiedzieć zatem na pytanie: czy tego rodzaju przepowiadanie może mieć miejsce w ramach homilii eucharystycznej, która ze swej natury skierowana jest do osób wierzących? Jeśli tak, to proszę uzasadnić tę tezę.

(b) Pisząc o treści kerygmatu Autor słusznie wskazuje na wezwanie do nawrócenia (s. 145-150). Czy zdaniem Doktoranta istnieje etapowość w prezentowaniu nawrócenia - czy na poszczególnych stopniach wprowadzania w chrześcijaństwo o nawróceniu można mówić w różny sposób? Jeśli tak, to jakie są te różnice?

6. Wniosek końcowy

Odpowiednio dobrana metoda, zasadnie skonstruowana struktura pracy oraz jasno postawiony cel sprawiły, że Autor dysertacji wyczerpująco przedstawił zagadnienie przedstawione w tytule rozprawy. Rozprawa jest oryginalna i należy ocenić ją pozytywnie zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Praca posiada wartość teoretyczną i praktyczną. Spełnia kryteria stawiane dysertacji doktorskiej. Doktorant wykazał się samodzielnością myślenia naukowego oraz ogólną wiedzą teoretyczną w dziedzinie nauk teologicznych. Stawiam więc wniosek do Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie o dopuszczenie ks. mgr lic. Andrzeja Mamajka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

